

12-мавзу. Пахтачиликда фан ютуқлари ва илғорлар тажрибаси.

Режа:

- 1. Пахтачиликда фан ютуқлари ва илғорлар тажрибасини қўллаш**
- 2. Пахта етиштиришни жадаллаштириш**

Ҳозирги ривожланиш жараёнида Ер юзи аҳолисининг сони тўхтовсиз ўсиб бориши билан қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига бўлган талаб ҳам ортиб бормоқда. Бу талабларни тўлиқ қондириш учун бу маҳсулотларни етиштиришни мунтазам кўпайтириб бориш лозим бўлади. Ҳозирги пайтда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш асосан парвариш қилинаётган экинларнинг ҳосилдорлигини йил сайин сезиларли даражада ошириб бориш йўли билан ҳал этилиши энг тўғри ва самарали йўл эканлиги маълум. Бу ўз навбатида парвариш қилинаётган ўсимликларнинг унумдор, серҳосил навларини ишлаб чиқаришга тадбиқ этиш билан бирга тупроқ унумдорлигини ҳам узлуксиз яхшилаб боришни талаб этади.

Аграр соҳада хусусий мулкчиликни ривожлантириш ва фермерчилик ҳаракатининг кенг қулоч ёйишига Республика Президенти ҳам катта эътибор билан қарамоқда. Бугунги кунда фермерлар нафақат қишлоқ хўжалик маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи ҳисобланади, балки қишлоқ жойларидаги аҳолининг турмуш шароитини яхшилаш ҳамда қишлоқ инротузилмасини юксалтиришда асосий куч бўлиб қолмоқда. Бунинг учун фермерларга катта имкониятлар яратиб берилган.

Мамлакатимиз Президенти И.А.Каримовнинг 2008 йил 20 октябрдаги “Экин майдонларини оптимизациялаш ва озиқ-овқат экинлари етиштишни кўпайтириш тўғрисида”ги №УП – 4041 сонли Қарорида пахта экиладиган майдонларини қисқартириш ҳисобига бошоқли дон экинлар майдонини 50 минг гектарга ошириш, шу билан бирга сабзавот, мойли ва бошқа озиқ-овқат экинлари майдонини сезиларли ошириш кўрсатиб ўтилганлигини ҳисобга оладиган бўлсак, деҳқонларимиз янада унумлироқ ишлашини тақозо этади.

2008 йил октябр ойида Республикаимиз Президентининг Тошкент вилоятига қилган сафарида фермерлар билан учрашиб, муҳим тавсиялар берди ва шу билан бирга қишлоқ хўжалигида эришилган натижалар билан чегараланиб қолмасдан, бундан ҳам юқори кўрсаткич ва ютуқларга эришишга ҳаракат қилиш кераклиги кўрсатиб ўтилди.

Маълумки, сўнги йилларда республикаимизда дон мустақиллигига эришиш мақсадида деҳқончилик амалиётида кенг қўлланилиб келинаётган ғўза-беда алмашлаб экилиши ўрнига ғўза-буғдой алмашлаб экилиши жорий

этилди. Дехқончиликнинг бу тарзда юритилиши, шунингдек тупроқни маҳаллий ўғитлар ёрдамида чириндилар билан бойитиб туриш имкониятларининг чекланганлиги, суғориладиган асосий майдонлар тупроғи табиий унумдорлигининг йилдан-йилга пасайиб кетишига олиб келмоқда ва бу жараённинг йил сайин кучайиб бориш эҳтимоли ҳақиқатдан йироқ эмас.

Шуларни ҳисобга олганда тупроқни органик чириндилар билан бойитиб туриш орқали дастлабки йилларда унинг унумдорлигини ҳеч бўлмаганда ҳозирги даражада сақлаб туришга, кейинчалик эса уни узлуксиз равишда яхшилаб боришга имкон берадиган ташкилий жиҳатдан осон моддий жиҳатдан арзон, фан ва техника ютуларига асосланган агротехникавий тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга тадбиқ қилиш ҳозирги куннинг ҳеч кечиктириб бўлмайдиган ўта жиддий масалаларидан бирига айланиб бораётганлиги равшан бўлади. Ушбу тавсияномада келтирилган мазкур далилларга асосланиб, узлуксиз дехқончиликка жалб этилган, қадимдан ўзлаштирилган суғориладиган ерларда тупроқ унумдорлигини қисқа муддат ичида кескин яхшилаш учун айрим донли ва дон-дуккакли ўсимликлардан яшил (сидерат) ўғит сифатида фойдаланишнинг энг самарали йўллари илмий-амалий тадқиқотлар асосида ишлаб чиқиш ва амалиётга тадбиқ қилиш йўллари кўрсатиб ўтилди.

Дехқончилик амалиётида тупроқ унумдорлигини яхшилаш мақсадида яшил ўғитлардан фойдаланиш масаласи ўтган асрдаёқ кўтарилган эди. Ўшанда бу соҳада бирқанча тадқиқотлар ўтказилиб, уларнинг натижалари матбуотларда баён этилган ва уларни амалга ошириш учун ҳаракат қилинган эди. Уларда келтирилган маълумотларнинг кўрсатишича кузда экилган айрим ўсимликлар, масалан хашаки нўхат бир қиш мавсумида бир гектар майдонда 80 тоннагача гўнгни ўрнини боса оладиган миқдорда кўк масса тўплай олар экан.

Тавсия этилаётган масалан ечиш ва амалга ошириш ғоясини олға суришимизнинг ўзига хос тамони шундан иборатки, уни амалга ошириш жараёнида республикада асосий экинлар бўлиб ҳисобланган ғўза ва буғдойнинг режадаги майдонини ҳажмига, экиш муддатларига, ҳосилдорлигига, ялпи маҳсулот ҳажмига ва ишлаб чиқаришнинг бошқа кўрсаткичларига бирор-бир ўзгартиришлар киритиш талаб қилинмайди, чунки яшил ўғит сифатида фойдаланилиши кўзда тутилган ўсимликлар ёзги ва қишки мавсумларда далалар буғдой ва ғўзадан бўшаган даврларда яъни уларни парвариш қилиш табиий чекланган пайтларда такрорий (ёзги) ва оралик (қишки) экин сифатида ўстирилади. Бу йўналишда иш юритишнинг ташкилий қулайлиги ва унинг иқтисодий самарадорлиги шубҳасиздир, чунки у асосий экинларнинг парвариш қилинишига моддий томондан ҳам,

техникавий томондан ҳам ҳечқандай ҳалақит бермайди, аксинча минерал ўғитларга, гўнг тайёрлашга бўлган талаб ва харажатларни анча камайтиришга имкон беради. Бу ишни амалга ошириш айниқса республикамызда жамоат чорвачилиги барҳам топган, гўнгдан фойдаланиш имконияти чекланган ҳозирги даврда катта аҳамият касб этган.

Эндиликда асосий ер майдонлари узлуксиз деҳқончиликка жалб этилиб, тупроқдан аёвсиз фойдаланилаётганлиги оқибатида жуда қисқа муддат ичида тупроқ таркибидаги чиринди (гумус) моддалар миқдорини камайиш жараёни кескин тус олаётганлиги ва тупроқ унумдорлигини пасайиш жараёнини йилдан-йилга тезлашиш ҳавфи мавжудлигини ҳисобга олсак, биз ўртага кўтараётган масала ҳеч кечиктириб бўлмас эканлиги маълум бўлади. Тупроқ унумдорлигини ошириш учун яшил ўғит сифатида такрорий ва оралик экинлардан фойдаланиш жуда самарали тадбир бўлишига карамай республикамыз деҳқончилик амалиётида муносиб ўрин эгалламаганлигига асосий сабаб, ўтмишда ўт-далали алмашлаб экишни кенг жорий этилганлиги, жамоа ва давлат мулкчилигига асосланган қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши шароитида хўжалик раҳбарларига бирор янги агротехник тадбирни амалга оширишнинг моддий томонидан кўра ташкилий томони кўпроқ ташвиш келтирган, яъни кўпроқ қийинчилик туғдирган.

Эндиликда республикамызда йирик давлат ва жамоа хўжаликлари ўрнига кўплаб фермер хўжаликлари ва хусусий агрофермерларнинг барпо этилиши қишлоқ хўжалигида мутлақо ўзгача муносабатларни вужудга келтирди. Энди хусусий мулкдорларни бирор тадбирни амалга оширишда рўй бериши мумкин бўлган қийинчиликлар ташвишлантормайди, улар учун кўпроқ фойда олиш муҳимдир. Баён этилган фикрларимизга асосланиб, тавсия этилаётган тадбирни ҳозирги замон деҳқончилигининг энг долзарб масалаларидан бири деб ҳисоблаймиз

Энди мазкур ишни амалий ечимига келсак бунда асосий муаммо яшил ўғит учун такрорий ва оралик экинлар сифатида олинадиган ўсимликларнинг уруғларини жуда танқислигидир. Буни сабаби, ҳозирги пайтда ғўза ва буғдойдан бошқа ўсимликларнинг уруғларини етиштириш билан деярли ҳеч ким шуғулланмайди, ҳатто қизиқмайди ҳам, чунки бошқа ўсимликларни экиш учун ер майдонлари ҳам ажратилмайди. Шунинг учун ишни асосий ечими тўлиқ фермер хўжаликлари раҳбарларининг кўлидадир Улар уюшган ҳолда ўзаро манфаатли ҳамкорлик асосида барча кўшимча имкониятларини ишга солишлари лозим. Бу ишларни тепасида албатта фермер хўжаликлари уюшмаларининг раҳбарлари туришлари керак. Бу жуда мураккаб иш эмас, фақат уюшма таркибидаги бир-икки фермер хўжалигида уруғ етиштириш учун кераклича майдон ажратилса кифоя.

Тошкент вилоятида 2008 йилда ғўзанинг эртапишар навлари (толеси V-тип) Наманган-77 (24,8 минг.га), (толеси V-тип) Ан-Боёвут-2 (17,9 минг.га), ўртапишар (толеси IV-тип) С-6524 (69,6 минг.га) нави экилган.

Тошкент вилоятининг тупроғи текисликларда бўз тупроқ, тоғ олдиларида (500-600 м баландликкача) - типик бўз тупроқ, тоғларнинг қуйи ён бағриларида (1200 м баландликкача) тўқ бўз тупроқ, ундан баландда чимли -кўнғир, ўтлоқи дашт тупроқлар кенг тарқалган. Шунингдек, дарё терассаларининг қуйи қисмида, ерости сувлари ер юзасига яқин жойларда, дарё водийларида аллювиал тупроқлар ҳам учрайди. Тупроқларнинг хилма-хиллиги уларнинг агрохимёвий, агрофизикавий хусусиятлари, таркибидаги гумус ва озика моддалар миқдорининг бир хил эмаслигини кўрсатади. Бу эса ўз навбатида тупроқ хилига ва экин турига қараб, ўсимликнинг озикага талаби ҳар хил бўлиши кузатилади. Ҳозирги вақтда ер ресурсларидан оқилона фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш энг долзарб масала бўлиб қолмоқда. Тошкент вилоятининг суғориладиган ерлари асосан шўрланмайдиган ерлар (367,0 минг.га) бўлсада, аммо кам шўрлангани 8,2 минг, ўртача шўрлангани 5,3 минг, кучли шўрлангани-2,3 минг гектарни ташкил қилади. Кам шўрланган майдонлар бир марта ювилса, ўртача шўрланган ерлар икки қайта, кучли даражада шўрланган ерлар эса уч марта ювилиши талаб этилади. Кучсиз ва ўртача шўрланган ерларда шўр ювиш учун гектарига 2000 дан 5000 кубметргача меъёрда сув сарфланади. Тупроқларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашда каналлар тубидан сувнинг шимилишига қарши чораларни қўллаш, коллектор-зовур, суғориш шахобчаларидан самарали фойдаланиш, уларни тозалаш ва таъмирлаш лозим.

Тупроққа экиш олдидан ишлов беришнинг асосий вазифаси чигитни ернинг табиий намига ундириб, барвақт ва тўлиқ кўчат олиниши учун қулай шароит яратишдан иборат.

Пушта олиш. Вилоятнинг Бекобод тумани ва бошқа бир қатор туманларда кузда пушта олинмаган майдонларда эрта баҳорда қатор оралиғи 90 см да 30-32 см баландликда пушта олинади. Чигит пушта олиниб экилганда пуштасиз экишга нисбатан тупроқнинг харорати 3-3,5⁰С ортиб, бунда табиий намлик чигитнинг униб чиқишига етарли бўлиши ҳисобига ўртача 7-10 кун олдин экишга имконият яратади. Айрим майдонларга кузги шудгор олдидан фосфор ва калий ўғитлари солинмаган бўлса, чизел культиваторлар ЧКУ-4А ва ЧКУ-4 ёки бошқа механизмлар ёрдамида март ойида фосфорли ўғитларни 60% (аммофос 195 кг/га ёки аммоний сульфат-фосфат 387 кг/га) ҳамда калийли ўғитларни 50% (калий тузи 125 кг/га, ёки калий хлор 90 кг/га) солинади, бунда тупроқ 15 см чуқурликда юмшатилиб, ўғитлар кўмилиши мақсадга мувофиқдир.

Бороналаш. Эрта баҳорги бороналашни ўз вақтида қисқа муддатда (1-2 кун ичида) ва сифатли қилиб ўтказиш керак.

Тупроқни чигит экишга тайёрлаш ишлари у ёки бу фермер хўжаликларини ўзига хос хусусиятларига қараб бевосита экиш олдидан ёки

экишга 5-7 кун қолганда бажарилади. Шўрланмаган ерлар ПР-5 ва ВП-8 тексилагичлари ёрдамида бороналаниб, экиш олдидан мола бостирилади.

Чизеллаш. Агар тупроқ хаддан ташқари зичлашиб кетган бўлса, ерни бороналаш ўрнига ЧКУ-4 чизель-культиватори ёрдамида чизеллаш мумкин.

Ерни жорий текислаш. Шудгорланган ерлар тупроқ етилгандан кейин унинг намлигини сақлаб еолиш ҳамда зарарли тузларнинг тепага кўтарилишига йўл қўймаслик мақсадида енгил юмшатилиб текисланади. Шундан кейин ЧКУ-4 чизель культиватори билан 16-18 см чуқурликда юмшатилади, кетидан бороналаниб, айна вақтда мола бостирилади. Экиш олдидан ерни тайёрлаш ишларини занжирли тракторлар ёрдамида ўтказилиши тупроқ структурасининг яхши сақланиб, ўсимликнинг мақбул ўсиши ва ривожланишини таъминлайди.

Юқори даражада бегона ўт босган майдонларда чизел билан бирга тиркалган бороналар ёрдамида кўп йиллик бегона ўтлар илдизлари даладан чиқариб ташланади. Юзада қолган илдизлар эса қўлда терилиб даладан олиб чиқилади ва ёқиб юборилади. Бегона ўтлар билан ўртача даражада ва кам зарарланган майдонларда уларни бороналаш билан ҳам йўқотиш мумкин.

Экиш олди ишлари ва чигит экишни қисқа (7-10 кун) муддатда ва сифатли ўтказиш учун фермер хўжаликларини шароитини ҳисобга олиб, туманларда мажмуи ва тезкор машина тракторлари хизмат кўрсатиш гуруҳлари ташкил этилиши мақсадга мувофиқдир. Экиш мавсумида иштирок этадиган механизаторлар ва уларнинг ёрдамчиларига махсус кийим, иссиқ овқат ташкил этиш иш самарадорлигини оширади.

Экиш ўғит ва гербицид билан. Чигит экиш навларнинг биологик хусусиятлари ва тупроқ иқлим шароитларидан келиб чиқиб, илмий асосланган экиш муддатларига тўғри амал қилишга боғлиқ. Уруғлик чигит тукли бўлса, тупроқнинг 10см ли устки қатламида ўртача турғун ҳарорат 12-14 С⁰ даража, чигит туксиз бўлганда эса 15 С⁰ даражадан юқори бўлганда экилса ижобий натижа беради Бу эса апрел ойининг 15-20 саналарига тўғри келади. Экиш чуқурлиги ўтлоқи -ботқоқ тупроқларда 3-4 см, бошқа турдаги тупроқларда 4- 5 см.

Чигит пуштага экилганда одатда пуштасиз экишга нисбатан тупроқнинг ҳарорати 3-3,5 С⁰ юқори бўлади, бунда табиий намлик чигитнинг униб чиқишига етарли бўлиши ҳисобига ўртача 7-10 кун олдин экиш имконияти яратилади. Шунингдек ҳосилдорлик ҳар гектар ҳисобига 4-6 центнерга ошади , пахтанинг 8-10 кун олдин пишишини таъминлайди . Биринчи теримда ҳосил салмоғи гектарига ортади. Чигит экиш билан бир вақтда гектарига 45-60 кг аммиакли селитра, ёки 32-43 кг мочевина (карбомид), оддий суперфосфат 162-200 кг ёки аммоний сульфат фосфат 86-107 кг/га, аммофос 43-54 кг/га экиш чизигидан 5-7 см четга, 12-15 см чуқурликка солинади.

Сараланган уруғ пахта ҳосилдорлигини ва сифатини оширишда муҳим аҳамиятга эга Уруғ ўзининг тозаллиги бўйича давлат андозасига талабига жавоб бериши керак. Касалликларга қарши дориланган тукли чигитлар намланиб ва димланиб(1т чигит 3 мартта 200 литр сув билан намланиб 9

соатдан -18 соатгача димланади) экилади. Туксизлантирилган чигитлар намланмасдан куруклигича экилади. Чигит экишдан олдин далага бир йиллик бегона ўтларга қарши гектарига Стомп гербицидини 0,8-1,0 кг сепиш самарали натижа беради.

Кузда асосий ҳосил териб бўлингач, кўп йиллик бегона ўтларга қарши гектарига 40-50 кг Далапон, 4-6 л Раундап, 8-10 кг Фосулен гербицидларини қўллаш лозим. Ғўзани ривожланиш даврида кўп йиллик бегона ўтларга қарши гектарига 3-4 л Фюзилад ва Зелекс гербицидларини қўллаш тавсия этилади.

Яганалаш

Ниҳолларда 1-2 чинбарг пайдо бўлгунга қадар яганалашни яқунлаш керак. **С-6524** нави экилган Чиноз, Янгийўл, Оққўрғон ва марказий туманларда яганалашда кўчат қалинлиги **90** см ғўза қатор оралиғида **1** м да **8-9** дона кўчат қолдирилиб, гектарига **90-100** минг туп, қатор ораси **60** см бўлганда эса **1** м масофада **6-7** та ниҳол қолдирилиб, **100-110** минг туп, **Наманган-77** нави **90** см ғўза қатор оралиғида экилганда **1** м да **9** дона кўчат қолдирилиб гектарига **100-110** минг туп, қатор ораси **60** см бўлганда эса **1** м масофада **7-8** та ниҳол қолдирилиб, **110-120** минг туп, **Ан-Боёвут-2** навида **90** см ғўза қатор оралиғида **1** м да **9** дона кўчат қолдирилиб, гектарига **100-110** минг туп, қатор ораси **60** см бўлганда эса **1** м масофада **7-8** та ниҳол қолдирилиб, **105-115** минг туп кўчат қалинлиги ҳосил қилинади.

Яганалашда нимжон, ҳашоратлар билан зарарланган, ривожланиши суст бўлган ниҳолларни биринчи навбатда олиб ташлаш керак. Яганалашни иложи борича қисқа муддатда яқунлаш лозим. Шунингдек, **8-10** кундан сўнг, яганалаш ўтказилган далалар яна бир бор назорат қилиниб, қалин жойлари сийраклаштирилади. Шундай қилинганда ниҳоллар дуркун ва баравж ўсиб ривожланади.

Яганалашни ўз муддатидан кечикиб, сифатсиз ўтказилиши, ёки кўчат қалинлигини белгиланган миқдордан кўп қолдириш ўсимликни ғовлаб кетишига ҳосилдорликни **2,0-3,0** ц/га камайишига олиб келади.

Қатор ораларига ишлов бериш ва озиклантириш

Униб чиққан ниҳолларга тезроқ ишлов бериш, ҳайдов ости қатламлари ғоваклигини ва иссиқ ҳаво киришини таъминлаш ниҳолларни тез ривожланишини, ҳашорат ва касалликларга чидамлилигини оширади.

Қатор ораларига биринчи ишлов бериш сифатли, мақбул кенгликда ва чуқурликда ўтказилиб, қатор ораси 60 см экилган майдонларда культиваторга осиладиган ишчи органлари 28 та дан кам бўлмаслиги, 90 см схемада эса камида 32 та ни ташкил этиши керак. Тупроқ турларига қараб суғоришгача бўлган муддатда ўтказиладиган культивацияда ҳимоя кенгликлари 5-7 см гача, ишлов чуқурлиги 60 см схемада ўртадаги ишчи органида 12-14 см гача, 90 см схемада эса 16-18 см бўлиши тавсия этилади. Қатор орасига биринчи

ишлов бериш муддатидан кечикса, бегона ўтлар кўпаяди, ёш ниҳоллар илдиз чириш ва гаммоз касалликлардан кўпроқ зарарланади ва натижада ҳосилдорлик 20-25% га пасаяди.

Вўзани биринчи озиклантиришда 2-4 чин барг чиқарганда соф ҳолатда азот 40-50 кг/га (физик ҳолатда аммиакли селитра 120-150 кг/га ёки мочевина 85-110 кг/га ёки сульфат аммоний 180-230 кг/га) ва ўғит ўсимликлар каторидан 15-18 см узокликда, 10-12 см чуқурликка берилади.

Суғориш- ўўзани суғориш даври- тупроқ иқлим шароитига, ёгингарчилик, об-ҳавонинг қай даражада келишига боғлиқ бўлади. Баргнинг тўқ яшил рангли тиниқ бўлиши сувга талаби йўқлигини кўрсатади. Чигит пуштага экилган майдонларда ёппасига ўсимлик шоналаганда, айрим ҳолларда ўўзада гуллаш бошланганда биринчи суғоришни бошлаш керак. Биринчи сувда суғориш меъёри 800-900 метр /куб бўлиши тавсия этилади.

Унумдор, оғир тупроқли майдонларда 1000-1100, ўртача унумдор тупроқли майдонларда 900-1000 м куб ҳисобида суғориш мақбул меъёр ҳисобланади.

Вўзанинг касаллик ва зараркунандаларга қарши кураш борасида куйидаги тадбирларни амалга ошириш тавсия этилади.

Ҳар **50-60** га пахта майдонида соҳани тушунадиган кузатувчи-назоратчи кўйиш;

кузги тунламни тарқалишини аниқлаш учун ҳар 5-10 га пахта майдони учун бир донадан феромон тутқич ўрнатиш ва уни кунлик назоратини олиб бориш;

кузги тунлам ва бошқа ҳашарот капалаклари феромон тутқичларга тушиши билан бундай далаларга уларнинг тухумларига қарши гектарига бир граммдан **4-5** кун оралатиб уч марта трихограмма кўйиш;

дала четларидаги бегона ўтлардаги ҳамда ўўза ниҳолларидаги шира, трипсга қарши олтинкўз энтомофагини гектарига **500-1000** донадан кўйиш;

ўўзани шира трипсга қарши чидамлигини ошириш мақсадида **1,5** % карбамидли суспензия билан ишлов бериш, дала четларини, сим ёғоч атрофларини, увватларни ўргимчакканага қарши олтингугурт препарати ёки ИСО қайнатмасининг 1 градусли ишчи суюқлиги билан профилактик ишлов бериш;

кимёвий пестицидлар ва олтингугуртли препаратларнинг етарли миқдордаги захирасини тайёрлаш тавсия этилади.

Вўзани чилпиш-бунда ўсимликнинг юқорига ўсиши жараёни тўхтаб, ён томонга яъни ҳар бир ҳосил шохнинг 3-4-5 бўғинларида 3-4-5- ҳосил элементларининг тез кунда ҳосил бўлиши ва йирик бўлишига қулай шароит яратилади. Чилпишда асосан ўўзанинг асосий пояси ва ён шохларининг ўсув нуқталарин олиб ташланади. Бу жараён июл ойининг учинчи ўн кунлигига ва август ойининг бош декадасига тўғри келади.

Чилпишни ғўза навига ва унинг ривожланишига қараб 13-15 та ҳосил шохи пайдо бўлганда ўтказилади. Шунингдек, ривожланишдан орқада қолган ўсимликларда чилпиш табақалаштирилиб бажарилади. Ўсув нуқталарини чилпиш кимёвий препаратлардан ПИКС, УСТИКС ва шунга ўхшаш препаратлардан 1-1,5 кг/га миқдорда 2 марта, яъни дастлаб гуллаш даврида ва кейингисини 12-15 кун ўтгач қўллаш лозим.

Ғўза баргини тўктириш. Барча агротехник тадбирлар тўғри ўтказилиб, ғўза парваришланса, кўсақлар очилиши вақтида ниҳолларнинг барги оч яшил рангга киради. Бундай барглар пишиб етилганлиги сабабли табиий тўкилишга мойил бўлади, уларнинг сунъий тўктириш ҳам осон кечади.

Уруғлик учун ажратилган майдонларда режада кўрсатилган уруғлик қўлда териб олингандандан сўнг, кейинчалик зарурат туғилса дефолиация ўтказиш мумкин.

Ғўзани баргини сунъий тўктириш тадбири, кўсақлари 45-55 % очилганда ўтказилса, ҳосилдорликка ҳам, толанинг сифатига ҳам салбий таъсири бўлмайди. Ғўза баргини сунъий тўктирувчи дефолиантлар Хлорат магний 10-12 кг/га; Суюқ хлорат магний 7-8 л/га, Сардор 7л/га миқдорларда берилади. Хорижий препаратлардан ғўза баргларига юмшоқ таъсир этувчи “Дроп Ультра”, “Жинстар” ва “Финиш” ларнинг яхши натижа бериши ҳақида маълумотлар ЎзПИТИ олимларини тажрибаларида аниқланган.

Пахтани териб олиш ва топшириш-терим олдидан кутилаётган пахта ҳосилини аниқлаш теримни яхши ўтказиш учун ҳамда ҳар гектар ердан етиштириладиган ҳосил миқдори жуда муҳимдир. Пахтани териб олишдан олдин теримчилар ўртасида теримни сифатли ўтказиш тўғрисида тушунтириш ишларини олиб бориш зарур. Шунингдек, теримни уюшқоқлик билан ўтказиш мақсадида ҳар бир фермер хўжалигида ҳам тайёргарлик ишлари олиб борилиши талаб этилади.

Биринчи теримга тушиш арафасида ҳар бир туп ғўзада ўртача 5-8 тадан кўсақ яхши очилган бўлиши керак, кейинги теримни об-ҳаво ва кўсақларнинг очилишига қараб орадан 10-12 кун ўтказиб ташкиллаштириш лозим;

Терилган пахта ҳосилини юқори навларга топшириш учун аввало бундай пахталар яхши пишиб тўлиқ очилган кўсақлардан териб олинган, ранги тоза ва турли касалликлар билан зарарланмаган бўлиши керак;

Топшириладиган пахталар маълум Давлат стандарти талабларига жавоб бериши лозим.

Давлат стандартининг (ЎзРСТ 615-94) техника талаблари қуйидагилар:

Ҳар бир териб олинган пахта ранги, ташқи кўриниши, пишиб етилганлик коэффиценти бўйича бешта саноат навига бўлинади: I,II,III,IV,V.

Пахта нави ифлос аралашмаларнинг миқдори ва намлигига ҳамда терим турига қараб 3 та синфга бўлинади: а) 1- қўлда терилган: б) 2-машинада терилган: в) 3-ердан териб олинган (подбор).

Топширилаётган пахтанинг кондицион (тоза, ҳисобли) вазнини аниқлаш учун ифлос аралашмалар ҳисоб меъёрининг вазний улуши -2,0 % ва намликнинг вазний нисбати -9,0 % деб олинади.

Етиштирилган ҳосилни 4 мартагача қўлда териш тавсия этилади. Биринчи терим пахтани 20-25% (2-3 та) кўсак очилганда, иккинчи теримга қолган ҳосилнинг 35-40% очилганда киришилади. Учинчи терим иккинчисидан 10-15 кун ўтгандан кейин. Тўртинчи терим кўсак терими.

Уруғлик далаларида аввал уруғликка яроқлилиги аниқланади ва кейин ҳар тупида 3-4 та кўсак очилганда теримга тушилади. Терим 10-15 октябргача тамомланган бўлиши керак.

Юқорида келтирилган тавсиялар асосида агротехник тадбирлар ўз вақтида ва сифатли олиб борилганда ғўзадан юқори ва сифатли пахта ҳосили олишга замин яратилади. Шунингдек, қатор ораларига дастлабки ишловни ўз вақтида ўтказмаслик ўсимликни илдиз тизимини меъёрида ўсиш ва ривожланишига салбий таъсир этиб, келгусида уни нимжон, касаллик ва зараркунандаларга чидамсиз бўлиб қолишига, натижада ҳосил элементларини кам тўплаши ёки тўкилиб кетишига, ҳосилни кеч етилишига ҳамда сифатсиз бўлишига сабаб бўлади. Бу даврда ғўза касаллик ва зараркунандаларига қарши тезкор ва самарали курашиш натижасида **50%** пахта ҳосили йўқотилишининг олди олинади.